

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Литовські прислів'я
та приказки

2

4

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Збірник чотирнадцятий

ЛИТОВСЬКІ ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ

Упорядкувала та переклала
Надія Непорожня

*Видавництво художньої літератури
«Дніпро»* *Київ—1975*

С (Лит)
ЛІ64

© Видавництво «Дніпро», 1975

Л $\frac{70500-135}{M205(04)-75}$ Бз40-30-74

ВСТУПНЕ СЛОВО

Усна поетична творчість, так само як і народне образотворче мистецтво, тривалий час була для Литви єдиною скарбницею, де зберігався і передавався з покоління в покоління величезний життєвий та історичний досвід, звичаї, народна культура. Особливе місце у литовському фольклорі належить прислів'ям і приказкам, які серед інших жанрів усної народної творчості вирізняються своїм змістом, особливою художньою формою й характерним побутуванням у народі. Вони вживаються в розмові, розповіді, виступі, в художній і науковій літературі. Сама поява прислів'їв та приказок викликана прагненням говорити образно, влучно, передати в стислому, лаконічному вислові глибину думки і водночас збуджувати почуття й уяву співрозмовника. Недаремно литовці кажуть: «Пісня працювати помагає, приказка мову оживляє».

Із збирання литовських прислів'їв та

приказок власне й почалося зацікавлення литовським фольклором. Інтерес до прислів'їв виявили ще в XVII столітті, додаючи їх як лексико-фразеологічний матеріал до словників. Особливе значення не лише для мовознавців, але й для фольклористів мають публікації автора литовсько-німецького та німецько-литовського словників початку XVIII століття Й. Бродовскіса. Відомий литовський літературознавець Ю. Лебедіс зазначав, що перші збірники литовських прислів'їв і приказок — це «найдавніші пам'ятки живої розмовної мови, вони є незамінним джерелом для пізнання народного побуту, ідеології, класових відносин» *.

Таким чином, перші видання литовських прислів'їв і приказок були важливими віхами в становленні литовської фольклористики, етнографії, мовознавства, сприяли формуванню літературної мови литовців, утвердженню її як мови художньої літератури і науки.

Публікація литовських прислів'їв та приказок тривала і в XIX столітті: у 1800 році К. Мілкус уклав словник, подібний до словника Й. Бродовскіса. Матеріалом

* Ю. Лебедіс. На нивах литуаністики, т. 1, Вільнюс, 1972, стор. 181 (лит. мовою).

для читання став цей жанр литовського фольклору в букварях К. Незабітаускаса, С. Даукантаса, а також у популярних практично-господарських книжечках.

Уперше окремий збірник литовських прислів'їв і приказок литовською та польською мовами опублікував у 1840 році Л. Юцявічюс під назвою «Przysłowia ludu litewskiego» («Прислів'я литовського народу»). Варто згадати також «Жемайтійські * приказки» (1867) М. Валанчюса.

Із видань періоду буржуазної Литви особливу цінність становлять чотири томи «Прислів'їв та приказок».

Та найбільше зроблено у справі збирання, впорядкування й наукового дослідження прислів'їв і приказок за радянських часів. Щороку в різні етнографічні райони Литви вирушають експедиції науковців, краєзнавців, студентів. Випущено кілька окремих збірників литовських прислів'їв та приказок, серед яких найповнішим за представленим у ньому матеріалом є останній том академічного п'ятитомного видання литовського фольклору (1968). В ньому вико-

* Жемайтія — етнографічний край на заході Литви.

ристано не лише збірники дорадянського періоду, але й матеріали з численних рукописних фондів Інституту мови і літератури АН ЛРСР, що налічують близько 150 тисяч одиниць.

Певна річ, важко серед такої кількості прислів'їв та приказок визначити чітку межу між «суто литовськими» та загальнослов'янськими. Адже чимало прислів'їв належить одразу кільком народам, і нині неможливо встановити їхнє походження. Часто тематична подібність прислів'їв зумовлена територіальною близькістю (наприклад, російських, польських, білоруських, українських), а то й мовно-етнічною спорідненістю (наприклад, з латиськими, а також приказками давніх пруссів).

Чимало литовських прислів'їв та приказок є перефразовані латинські або візантійські сентенції, що увійшли в ужиток литовців і набули своєрідного мовно-фразеологічного оформлення, а то й трактування. На думку відомого литовського фольклориста Д. Сауки, «різноманітність, складність національних та інтернаціональних зв'язків у прислів'ях можна впливати, лише вважаючи однаково важливими всі типи прислів'їв — і міжнародні, що мають літературну традицію,

і ті, що її не мають, невідомі ширше, місцевого походження» *.

Хоч давні литовські прислів'я та приказки найтісніше пов'язані із світоглядом та звичаями селянства, за своєю тематикою вони надзвичайно різноманітні. У них народ виявляв своє ставлення до праці, узагальнював життєвий досвід, спостереження над людьми, природою тощо.

З повагою і любов'ю говорять литовці про чесну трудящу людину, для якої праця не лише джерело достатків, суспільного добробуту, але й духовного багатства людини.

Значна частина прислів'їв та приказок, що створювалися в умовах феодального і капіталістичного суспільства, дає соціальну характеристику виспскувачам, протиставляючи багатих бідним. Пани в уяві трудящих страшніші від нечистої сили: «Пан не сатана, од нього не відхреститися». Народ усвідомлював причину своїх бідувань і, засуджуючи експлуататорів, застерігав: «Волові — й тому набридає ярмо тягати». Не менш гнівно народ таврував у прислів'ях і приказках

* Д. Саука. Своєрідність і цінність фольклору, Вільнюс, 1970, стор. 277 (лит. мовою).

релігію та її лицемірних, жадібних служителів: «Ксьондзи — божі апостоли, а до грошей — мов шуліки».

Іноді одні й ті ж явища оцінювалися по-різному представниками різних класів. Наприклад, прислів'я «Від роботи будеш не багатий, а горбатий», безперечно, створене пригнобленим людом, що плоди своєї праці змушений був віддавати визискувачам. У таких випадках конкретні значення прислів'їв визначає контекст — оточення, в якому вони існували.

Чільне місце серед литовських прислів'їв та приказок належить родинно-побутовій тематиці. Краса вірного кохання, стосунки батьків і дітей, гірка сирітська доля знаходять тут своє яскраве відображення.

Більшість литовських прислів'їв та приказок узагальнюють риси людського характеру, поведінки, утверджують морально-етичний ідеал людини — чесною, працьовитою, щедрою, гостинною. Водночас народ не шкодує дошкульних слів для дотепного висміювання дурнів, чваньків, ледарів, скнар, роззяв, боягузів.

Простежити обставини та час виникнення прислів'їв і приказок (бодай приблизно) не завжди можна, бо в них

переважно йдеться про питання загальнолюдської моралі й етики або порушуються такі проблеми, які можуть з'явитися одразу в багатьох народів. Деякі з них, на зразок: «Я йому гору насипаю, а він мені яму копає»), зафіксовані у збірнику XVII—XVIII століть і відбивають соціальні відносини часів феодалізму. Іноді історичні реалії, описувані події та явища допомагають визначити час виникнення того чи іншого прислів'я або приказки. Наприклад, прислів'я: «Коли сейм засідає, всі гроші проїдає»; «Хто має літи,— в кареті їздить, хто не має літів,— як цуцик біга» — безперечно, були створені в 20—30-х роках XX століття, за часів буржуазної Литви, що видно із слів: «сейм» — орган влади буржуазної Литви та «літ» — грошова одиниця тих часів.

Здатність прислів'їв і приказок іти в ногу з життям, швидко відгукуватися на нові явища життя ще більше підтвердилася за роки Радянської влади, коли в Литві з'явилося чимало прислів'їв та приказок, в яких народ говорить про свою любов до рідної землі, до Комуністичної партії, про радість колективної праці, про гордість за ті величні перетворення, що сталися в житті литовців

за радянської доби, про свою ненависть до ворогів Країни Рад.

«Давня приказка не старіє»,— кажуть у Литві. В це прислів'я вкладено розуміння литовським народом безсмертя своїх фольклорних перлин. І нині, за радянських часів, багато давніх прислів'їв та приказок не вийшли із щоденного вжитку. Проте певна частина їх перейшла в пасивний фонд у зв'язку з побудовою нового, соціалістичного суспільства, яке утверджує високі моральні та етичні принципи в житті радянських людей.

В. І. Ленін радив письменникам учитися майстерності на народному прислів'ї, бо воно «одним реченням наповал б'є»*.

Влучну зброю народних прислів'їв широко використовував класик литовської літератури XVIII століття К. Донелайтіс, рясніє ними і по-народному барвіста мова письменників-реалістів XIX—XX століть Ю. Жемайте, В. Кудірки, радянських прозаїків Ю. Балтушіса, Й. Авіжюса та інших.

При доборі матеріалу до цього збірника було використано насамперед ту частину литовських прислів'їв та приказок, яка

* Див. кн.: «Русское народное поэтическое творчество», М., 1954, стор. 191.

допомагає краще пізнати і зрозуміти характер, звичаї, побут литовського народу, відчутти його мудрість, дотепність, кмітливість. При перекладі відтворювалася передусім образна система, ритміка, римування, асонанси, алітерації та інші особливості поезики литовських прислів'їв і приказок. В той же час ми намагалися уникнути копіювання форми, щоб зберегти експресивну силу змісту першотвору.

При укладанні цього збірника було використано такі видання прислів'їв та приказок литовською мовою: «Литовський фольклор. П'ятий том. Прислів'я, приказки, загадки. Ігри й танці» 1968 р.; «Прислів'я та приказки», 1958 р.; «Литовський фольклор. Записи 1944—1956 рр.», 1957 р., а також найновіші публікації з матеріалів фольклорних експедицій.

З литовського фольклору українською мовою вже перекладено народні казки. Сподіваємося, цікавим буде і це — перше на Україні — видання збірника литовських прислів'їв та приказок, що свідчить про дальше духовне й культурне зближення соціалістичних націй, зміцнення чуття єдиної родини народів Радянського Союзу.

Надія Непорожня

**Єдність — могутність,
дружбою сильна**

**В Союзі Радянських Республік
жити — вільній праці радіти.**

○

Леніна заповіти вчать нас жити.

○

**Ленінські заповіти вказали шлях
до освіти.**

○

Ленінська правда ясніша від сонця.

○

**Ленінські шляхи до комунізму
ведуть.**

○

**В комуністичному завтра житиме
ленінське сьогодні.**

**З ленінських заповітів розцвів
рясний сад, з радянських республік-
сестер — Країна Рад.**

○

**За комуністами пішли,— волю
й щастя знайшли.**

○

Народ іде, куди партія веде.

○

Партії програма осяває нам шлях.

○

**У дружбі й згоді живуть радянські
народи.**

○

**Хто вміє любити Батьківщину, той
уміє ненавидіти ворога.**

○

**В рідному краю і сонце ясніше
світить.**

○

В своєму краю й зима люба.

Дома й тини цвітуть.

○

Дим вітчизни світліший від вогню
на чужині.

○

На батьківщині і шкоринка — пиріг.

○

І сліпий дорогу додому знайде.

○

Ти від хати — на крок, а хата від
тебе — на милю.

○

Добре птахові восени відлітати,
як навесні є куди повернутися.

○

Де сосна виросла, там їй і добре.

○

І бджілка свою хатину оберігає.

○

Як почнеться війна, годі обідати —
клепай косу.

Без єдності немає могутності.

○

Взаємодопомога не заважає.

○

Багато рук важку ношу піднімуть.

○

Спільна сила й гори перевертає.

○

Згода й гори зрушить.

○

Рука за руку, серце за серце.

○

Око око береже.

○

Вірна рука через усю землю дістане.

○

**Молодець — разом з іншими,
а сам — на що ти здатен.**

○

Один чоловік не толока.

Один і в тарілці каші втопиться.

○

Де двоє працюють, завжди більше зроблять.

○

Дві голови — не одна.

○

Однакові пташки літають гуртом.

○

Зв'язаного віника не переламася.

○

Четверо очей бачать краще,
ніж одне.

○

Ділімося хоч і крихтою, та пополам.

○

Моя юшка, твоя гуца.

○

Сьогодні тобі, завтра мені.

○

Лиш у нещасті пізнаєш друга.

**Камінь з каменем і то сходиться,
а людина з людиною і поготів.**

○

Сонце для всіх світить.

○

Зоря день дарує.

○

Без правди немає й світла.

○

**Пиво без хмелю, а людина без
правди ні на що не здатні.**

○

З правдою ніде не пропадеш.

○

Як правдою йтимеш, усюди вийдеш.

○

Правдивий завжди щасливий.

○

Правда до серця шлях знаходить.

○

Без волі немає сили.

**Вітер гори руйнує, слово людину
піднімає.**

○

До сміливості треба й сили.

○

**Боягуз вмирає багато разів,
сміливий — раз.**

○

**Боягуз і листка перелякається,
сміливий і вовка не боїться.**

○

Без сміливості й кроку не ступиш.

○

Сміливим і доля допомагає.

○

**Будь сміливим, як червоноармієць
під Сталінградом.**

Без праці не зведеш палаців

Праця — основа життя.

○

Праця любить робітника.

○

Без основ немає будов.

○

Робота — не біда.

○

Праця сорому не робить.

○

Праця людини не принижує.

○

Всяка робота людину прикрашає.

З роботою важко, без роботи нудно.

○

**У бджілки важка робота,
та солодкий мед.**

○

**Корені роботи гіркі, та плоди
її солодкі.**

○

Хліб не з вітром приходить.

○

**Зернина до зернини — в засіки
Батьківщини.**

○

**Колгосп — моє господарство, тому
я його і оберігаю.**

○

**Як у колгоспі будеш,— ніколи
не заблудиш.**

○

**Конем стільки не об'їдеш,
як трактором зореш.**

**Плакали межі на куркульських
ланах.**

○

**Трактори прогуркотіли,— всі їжаки
повтікали.**

○

Дружний колгосп — багатий урожай.

○

**Хто трудоднів не має, той
у порожній мішок заглядає.**

○

**У поганій бригаді завжди лихо:
кукурудзу посадять, а все бур'ян
росте.**

○

Робота роботу підганяє.

○

З піснею робота на лад іде.

○

Скільки зробиш, стільки й матимеш.

○

Яка робота, такий і заробіток.

Без роботи й виграш не приходить.

○

**Робитимеш про людське око —
хліба не заробиш.**

○

Од роботи руки не однадуть.

○

**Рук до діла не приклавши,— нічого
не матимеш.**

○

Хто робить, той і має.

○

**Котрий господар не дбає, той нічого
не має.**

○

Не посієш — не пожнеш.

○

**П'ятьма пальцями посієш,
п'ятьма й пожнеш.**

○

Очі побачать, руки зроблять.

**За те, що сам зробив,— спасибі
не казатимеш.**

○

**Хто оре — не збідніє, хто краде —
не розбагатіє.**

○

**Прокладеш борозенку — до засіка
дощечку приб'єш.**

○

**Буде повна клуня — будуть повні
й засіки.**

○

Буде в засіках — буде і в чавуні.

○

**І наші поля — не райські кущі:
не сіятимеш — не ростиме.**

○

**Поту не втиратимеш, добра
не матимеш.**

○

Важка робота смачний хліб пече.

Потом зароблений хліб смачний.

○

**Як стомишся, то і чорний хліб
смачний.**

○

**Роси не збиватимеш,— білого хліба
не матимеш.**

○

Які нокоси, такі й харчі.

○

**Влітку сухою ногою ходитимеш,
взимку сухим язиком ворушитимеш.**

○

Роботящі руки світ годують.

○

**Зароблятимеш хліб обома руками,
то й ламатимеш обома.**

○

**Коли діло зробиш, то й шматок
хліба смачний.**

○

Глибше вкопаєш, більше знайдеш.

**Попостоїш — дрібно змелеш,
попосидиш — тонко спрядеш.**

○

**Із сонцем вставатимеш — голоду
не знатимеш.**

○

Очима не наїсишся.

○

**Не натиснувши сошника, не
викопаєш пирога.**

○

**В дудку не дутимеш, молока
не питимеш.**

○

**Шкури не вичиниш — чобіт
не носитимеш.**

○

**Сіна не накосиш — локшини
не їстимеш.**

○

**Не розкусивши шкаралупи,
горіха не їстимеш.**

**Печені голуби * самі в рот
не прилетять.**

○

І в Парижі з вівса не роблять рису.

○

Пастухові нема свята.

○

Що сіяч посіє, те косар скосить.

○

**Що влітку звезеш до комори,
те взимку внесеш до хати.**

○

**Хто влітку байдикує, взимку
голодує.**

○

Літній піт взимку гріє.

○

**Важко сіно звозити, та легко
взимку смикати.**

* Маються на увазі пряники у вигляді голубів.

Весна розкидає, осінь збирає.

○

Суши сіно, поки сонце світить.

○

**Для коси краще дощ, для граблів —
погода.**

Коса на луг,— сало плаче.

○

**Навесні посієш на день пізніше —
восени збереш на тиждень пізніше.**

○

**Коли теплішає, і ведмідь з барлога
вилізає.**

○

**Навесні час дорогий — працює
старий і малий.**

**Весна, співаючи, виганяє всіх
на поле.**

○

Літній день — крок, зимовий — п'ядь.

○

**Влітку ворота підпиратимеш,
взимку голодний дрижатимеш.**

○

**Довгі дні — трудівники, короткі —
балясники.**

○

День довшає, прядиво коротшає.

○

**Дятел розкошлає куділь, якщо
вчасно не спрядеш.**

○

Доглядай поле влітку, а сад восени.

○

**Не радій, що перший жнеш,
радітимеш, коли перший до клуні
звезеш.**

Поки жито в полі, не кажи, що твоє.

○

**Господаря видно по полю,
господиню — по обіді.**

○

**Моторній господині помічниці
не треба.**

○

Спритний орач і гусаком оратиме.

○

**У доброго орача і поганий кінь
добре оре, у поганого — і добрий
у борозну не йде.**

○

Орач без батога як пес без хвоста.

○

**Без плуга не орач, без праса
не кравець.**

○

**Негодований кінь і в дворі
спотикається.**

Кінь у поле,— знімай сідло зі стіни.

○

**Коня стоячи годуватимеш —
лежачи їхатимеш, лежачи
годуватимеш — стоячи їхатимеш.**

○

Голодний кінь плуга не потягне.

○

**Що швидко мовиться, те поволі
робиться.**

○

Роботящому день короткий.

○

Робіт до воріт.

○

Поспішай, бо і сьогодні буде вечір.

○

Рано сідлав, пізно виїжджав.

○

**Не тоді хату замітай, як гості
за ворітьми.**

Не тоді годуй коня, як треба їхати.

○

**Не тоді годуй собаку, як вовк
у дворі.**

○

Замикає стайню, як коні вкрали.

○

Рви липу, поки в цвіту.

○

**Поки рветься, рви, поки скубеться,
скуби.**

○

І курка недаремно гребеться.

○

Курка гребучись щось та вигребе.

○

Роботящий і уві сні роботу бачить.

○

Рано ліг, рано і вставай.

**Добрий господар перший устає,
останній лягає.**

○

Звечора не спить, зранку не встає.

○

**Ляжеш не поївши, встанеш
не спавши.**

○

Залишай назавтра хліб, а не роботу.

○

**Будеш у роботі перший, не будеш
за столом останній.**

○

Рання робота — потрійний плід.

○

Який сон уночі, така робота вдень.

○

Робота будить, робота й присипляє.

○

Білий хліб сім'ю рано будить.

**Народиться день, буде й робота
на день.**

○

День роботою красний.

○

**Весілля знаходить одяг, день —
роботу.**

○

**Добра робітниця лежачи діла
не робить.**

○

**Не жалкуй, рано вставши,— далі
зайдеш.**

○

**Не той майстер, хто починає, а той,
хто кінчає.**

○

**Краще не починати, аніж, почавши,
не кінчити.**

○

**Однієї роботи не кінчивши, за іншу
не берись.**

Діло кінчивши, добре святкувати.

○

Діло незакінченим не зостанеться.

○

Який задум, такі й наслідки.

○

Як замісив, так і спечеш.

○

Початок голову сушить.

○

Найважча перша борозна.

○

**Перша борозна завжди крива
виходить.**

○

Ремесло знатимеш — хліб матимеш.

○

**Добре борошно навчить пекти,
добрий льон — прясти.**

○

Один день учить другий.

Доброго робітника по руках видно.

○

Робота майстра величає.

○

Гарного робітника робота шукає.

○

**Добрий майстер про роботу дбає,
а не про платню.**

○

Який орач, такий і кінь.

○

Добре ремесло спини не зламає.

○

Доброму коневі не треба батога.

○

Мурашка маленька, а гори складає.

○

Голка увесь світ обшиває.

○

**Буває, що швець босий,
кравець голий, перукар бородатий.**

Рука руці не рівня.

◦

**Один все рукою махає, інший
і комара загнуждає.**

◦

**Куди один пішки дійде, туди інший
і верхи не доїде.**

◦

**В одного й на даху росте,
в іншого — і поле пусте.**

◦

**В одного й нитка ріже, в іншого
і ніж не бере.**

◦

Поганий зіпсує, добрий полагодить.

◦

Не нашими зубами мишу ловити.

◦

**Зробив спішно — клопоту не
збудешся.**

◦

Легше ріпку гризти, ніж її посадити.

**Легко зіпсувати, та важко
полагодити.**

○

**Яка то робота, коли п'ятеро
одну віршовку сучать.**

○

Якщо танцювати, то не спати.

○

**Незугарний і собаці хвоста
закрутити.**

○

**Такий з нього агроном, як із свині
астроном.**

○

Біле чи не біле, аби в воду гляділо.

○

**Хто не вміє прямо відрізати, той
і борозни не вміє прямо прокласти.**

○

**Добре чи погано — стук-грюк
і зробив.**

**За таку роботу йому і в пеклі
не буде місця.**

○

**Роботящий хліб вирощує,
ледачий — голод.**

○

**Кому в жнива у затінку холодно,
тому взимку і на печі голодно.**

○

Неполотий льон дівці лице тре.

○

П'ять господинь, а їсти нічого.

○

**Його хата небом крита, полем
обгороджена.**

○

Спати — мені, робити — йому.

○

**Удень — жарко, вночі — росяно,—
коли ж його робити?**

○

За сном і перепочити ніколи.

Спить, мов спорохнявіла колода.

○

**Ходить босий, бо пес постолів
не сплів.**

○

**До роботи з холодком, а їсть мов
обпечений.**

○

**До ложки перший, до роботи
останній.**

○

Хворий на лінощі.

○

**Хто позаду плентається, той
залишки збирає.**

○

**Чорні руки, білі ноги — трудівниця,
білі руки, чорні ноги — ледащиця.**

○

Ледачий двічі робить.

○

Ледачий і уві сні не переривається.

**Ледачий теревені справляє,
роботящий діло кінчає.**

○

**Вовком не виореш, ведмедем
не поїдеш.**

○

У ледаря хліб легкий, та несмачний.

○

Ледачого піджени, сонька розбуди.

○

Лежить пес, лежить і його хвіст.

○

**Краще важко працювати, ніж
легко байдикувати.**

○

У ліжку лежачи, риби не піймаєш.

○

Лежатимеш — нічого не матимеш.

○

Лежачи, ситий не будеш.

Зі сну хліба не спечеш.

○

**Зі сну каші не звариш, а хоч
і звариш, то не їстимеш.**

○

**Сон треба засушити: може, коли
й не доведеться спати.**

○

**Чого поспішати: після неділі шість
днів,— устигнемо.**

○

**Чого так поспішаєш: хіба жито
осипається?**

○

**Нащо спішити — наш день,
наша й ніч.**

○

**Не спішімо — собаки прив'язані,
хати не з'їдять.**

Тут кує, тут меле, тут і золотить.

○

**Ранній рота втирає, пізній очі
продирає.**

○

**Проворний хліб їсть, ледачий слинку
ковтає.**

○

Уперед — останній, назад — перший.

○

**Доки ледар обернеться, роботящий
зробить.**

○

Сівав пуру* — скосив жменю.

○

Ядерний горіх нелегко розкусити.

* П у р а — міра ваги в буржуазній Литві (38 кг).

Плаче хліб, як його ледачий їсть.

○

Хто не працює, для того й ложки немає.

○

Лінуватимешся — перевернутою ложкою їстимеш.

Робить діло, мов кістку проковтнув.

○

Поганий розгребе, добрий до купи згребе.

○

Поганий той господар, чиє поле тільки жайворонки угноують.

**Роботящий діло шукає, балакучий —
теревені.**

○

**Роботящий знаходить діло,
балакучий — балачку, а ледачий —
нічого.**

○

Легше порадити, ніж зробити.

○

**Той багато базіка, кому діло
не втіха.**

○

Язиком не постелешся.

○

Дірки язиком не замажеш.

○

Словами кожуха не пошиєш.

○

Не кажи: міг би, а кажи: зроблю.

Поспішай ділом, а не словом.

○

Паляниць не місив, пирогів не пік.

○

**Хліба не пікши, запаху його
не шукай.**

Остерігайся чуми, бідунянь і панських піклувань

**Багатий не знає, з чого бідний живе,
бідний не знає, куди багатий гроші
діває.**

○

**Бідняк шукає харчів, багатий —
апетиту.**

○

**Узубога в постолі й крізь окуляри
ніхто не бачить.**

○

Для бідного усі двері зачинені.

○

У бідного й кишень дірява.

○

**Хто дасть бідному з гармати
стріляти?**

У бідного засіки за плечима.

○

Краще давати, аніж просити.

○

Бідний рідку кашу варить.

○

У бідного й копійка бідна.

○

При повних засіках і свиня розумна.

○

Живе, мов нирка в салі.

○

Ситій миші й сало несмачне.

○

Ім тільки голубиноного молока бракує.

○

**У бідного кінь швидко підростає,
в багатого — дочка.**

○

**З бідного десять шкур здеруть, доки
з багатого — одну.**

**Доки багатий побіднішає, бідний
і ноги витягне.**

○

**Багатому важко вмирати, бідному —
хворіти.**

○

Такий багатий, мов пес блощицями.

○

Багатий, як осінь, а злий, як пес.

○

Чим багатший, тим скупіший.

○

Хто багатий, той череватий.

○

**Дурним був, як ходив у постолах,
розумним став, як у чоботи взувся.**

○

**Багатого злодія паном звать і за стіл
садовлять.**

○

Багатому всюди двері розчинені.

Багатому і чорт у кашу сала додає.

○

Хто багато має, тому й чорт через тин підкидає.

○

Хто має літи,— в кареті їздить, хто не має літів,— як цуцик біга.

○

На одного багатого сто бідаків.

○

Бідує мов куркуль, дев'ять корів маючи.

○

Такий багатий, як пес кудлатий.

○

Полохливі, мов пани після панщини.

○

Пан великий: у кишені ложка, свого хліба не має, де б поїсти позирає.

○

Білі руки лише в пана та ксьондза.

Білі руки чорної роботи бояться.

○

**Якби бідні не робили, пани б
з голоду сконали.**

○

**Як з бідою — ніхто не бачить,
а як з медом — усі лізуть.**

○

Де маєток, там і сльози.

○

Маєток — не сусід, пан — не брат.

○

**Маєток далеченько — людям
добренько.**

○

**Обходь маєток здалека,— лиха
уникнеш.**

○

**Маєток для людей пекло, а для
пана — небеса.**

**Маєток людським потом зведений,
кров'ю покроплений.**

○

У хоромах засів — сором згубив.

○

Був добрий, поки маєтку не мав.

○

**У маєтку совість зникає, в маєтку
і добрий розбещується.**

○

В маєтку пес дорожчий від людини.

○

**Пани коло собак упадають,
а з людей шкуру здирають.**

○

**Поміщик краще з голоду помре, ніж
поле своїми руками засіє.**

○

Пан — не брат.

○

**Пан — не сатана, од нього
не відхрестисься.**

Панська ласка до воріт.

○

**Хоч пану кланяйся, хоч чорту
хвоста гладь.**

○

**Хочеш у пана правди шукати,—
доведеться не язика, а спині
відповідати.**

○

**Підеш у масток чи не підеш —
однаково битий будеш.**

○

**У пана хліб солоний, людськими
сльозами змочений, кров'ю
кроплений.**

○

Панський хліб — людські сльози.

○

Визискувачеві завжди мало.

○

Визискує, мов за панщини.

**Де пагорб — там панський двір,
де вибалок — там село.**

○

Істи — панові, робити — біднякові.

○

Одні сіють, інші жнуть.

○

Один мостив, інший їхав.

○

Один сарну вбив, інший м'ясо з'їв.

○

**Пан тільки про роботу дбає, а не про
платню.**

○

П'є людську кров, мов п'явка.

○

Пес завиває — пан проїжджає.

○

Хвалиться, як дворянин паперами.

○

**Розсілася, наче ксьондзова
господиня.**

Краще гріш убогого, ніж сто багатого.

○

Мужикова копійка панам очі коле.

○

Пан і жартома спритно шкуру здере.

○

Від панського сміху в мужика шкіра свербить.

○

Покірний, мов панський собака.

○

Набундючився, мов шляхта, коли їй жито пожали.

○

З личака став постолом,— не знає, як і пишатися.

○

Об воду не обіпрешся, паном не вкриєшся.

○

Піший вершникові не товариш.

**Якщо бідний,— з панами
не знайся.**

○

**Не ладнайся з чортом по горіхи,
з паном — у приятелі.**

○

З паном — то не з людиною.

○

**Панові повірив,— добра не
бачитимеш.**

○

Панська ласка на рябій шкапі їде.

○

Годі з нас тієї поміщицької ласки.

○

**Панам хоч лисицею лисичити, хоч
овечкою прикидатись, а з вовчої
шкури не вибратись.**

○

Чим багатший, тим кулак твердіший.

У ситого серце кам'яне.

○

**Пан у пеклі в казані кипітиме,
а мужик дрова підкидатиме.**

○

**Жаліє, наче панська влада мужика,
поки не виманить останнього
п'ятака.**

○

**Прудкий, мов дарбенайський *
старшина в корчмі.**

○

**Скоріше мужик помре, ніж пан
обіцянку виконає.**

○

Злякався, мов шляхта зайця.

○

**Витягнувся: ноги в Литві, голова
в Америці.**

* Тобто старшина села Дарбенай.

**Собачого роду, панського
походження.**

○

Коли сейм засідає, всі гроші проїдає.

○

Пани в сеймі гав не ловлять.

○

Хто, збираючись у сейм, не обіцяє?

○

Бреше, як представник сейму.

○

**Королі довгі руки мають,— далеко
дістають.**

○

**Обіцянками панської влади ситий
не будеш.**

○

Обіцяв хліб, дав камінь.

○

Чиновники завжди бундючні.

**Костьоли й каплиці не дадуть
бідному паляниці.**

○

**Що від ксьондза одержиш, тим
з чортом поділишся.**

○

**Хабарів не бере, але без подарунків
не підпускає.**

○

**Що пан, що ксьондз — обидва чорту
друзі.**

○

**Ксьондзи — божі апостоли, а до
грошей — мов шуліки.**

○

**Ксьондз бога благає, як гроші
бачить.**

○

Ксьондз і бога за гроші продасть.

○

**На те й ксьондз, щоб проповіді
читати.**

Ксьондз — панський наймит.

○

**Ксьондз і на печі сидячи з голоду
не помре.**

○

**Хто має гроші, для того й ксьондзи
хороші.**

○

**Ксьондзові кишені не наповниш,
хоч і посивієш.**

○

**Ксьондзова правда на язиці,
сумління — в кишені.**

○

Ксьондзова рука далеко дістає.

○

Ксьондзові дай, ще й руку поцілуй.

○

**Ксьондзовими грішми пекло
вимощене.**

○

Де пан, там і настоятель.

За одним столом і пани, і ксьондзи.

○

**Пан не дасть, ксьондз пообіцяє,
бог не почує.**

○

**Ксьондзів — як ворон, не настачиш
на них крил.**

○

Ксьондз не брат, пан не товариш.

○

**З паном на базар не їдь,
з настоятелем не судись.**

○

**Сам чорт не переможе, як
настоятель почне судитись.**

○

Сльозами на небо не вприсишся.

○

Гріш і на небо дорогу знайде.

○

**Перед багатим і небеса відчиняться,
як забряжчить грошима.**

Небеса дорогі — не до купишся.

○

Небеса дорогі, лиш для панів зручні.

○

**І небеса мають ворота, що золотими
ключами відмикаються.**

○

Без грошей і з пекла виженуть.

○

Без грошей ні народитись, ні вмерти.

○

За гроші і чорта, й ангела купиш.

○

Хто на кого, а чорт на попа.

○

**Що ксьондз каже, слухай, але того,
що він радить,— не роби.**

○

В костьолі янгол, а надворі чортеня.

○

**На пана не покладайся, на воду
не спирайся, ксьондзові не вір.**

Як сам не дбатимеш, то бог не дасть.

○

**Гріх для того сміх, хто до віттаря
близько.**

○

Бійся поганої людини, а не чорта.

○

**Хоч і краєчок хреста відкуси,
інакше не буде.**

○

І злодій просить божої допомоги.

○

Хреститься, мов злодій.

○

У бога нема правди.

○

Бог для багатих добрий.

○

Як ти мені, боже, так і я тобі.

○

Чорт не вхопить, богові не треба.

І чорт дає, як бог не забирає.

○

**Від собак тікав, у костьол попав
та й святим став.**

○

Для того піст, хто діла не робить.

○

Оченаш не юшка — не скисне.

○

З оченашу каші не зварип.

○

Бога шанує, чорту служить.

○

Бог в обіймах, чорт у серці.

○

Очі біля бога, думки біля чорта.

○

Хреста носить, а бога дурить.

○

**В костьолі бога обіймає, вдома
чортів під пахвами ховає.**

Борідка як в Ісуса, очі як у біса.

○

**Борідка як у святого Йонаса, а зуби
мов у сатани.**

○

Святенник — чортів тесть.

○

У святенника язик по коліна.

○

**Надокучило, мов святеннику
молитви.**

○

Для святенника найлюбіші плітки.

○

Бог без гріха, пес без боргу.

○

За бога більше дбає, ніж за нас.

○

Церква близько, бог далеко.

○

І хрещену вівцю вовк украде.

**Пекло на чортів спирається,
ксьондзами вкривається,
священниками встеляється.**

○

І в святого нігті до себе гребуть.

○

**Як на худому коневі в рай, то
краще на ситому в пекло.**

○

**Ми, бідні литовці, за священниками
та панством у пекло не
протовпимося.**

○

**І святі, і злі духи на одному небі
сидять.**

○

**У п'яниці горло, а в ксьондза
кишеня бездонні.**

○

**Обійшовся бог без буряків,
обійдемося і ми без нього.**

○

Кому болить, тому й перепадає.

**Слава богу скажеш, як лиха
не побачиш.**

○

**Кому перепаде, кому ні, а тобі,
куций, таки дістанеться.**

○

**Наймит знає, коли свято,
господиня — коли п'ятниця.**

○

Пастухові всі сльози, та не всі кусні.

○

Всюди бідняку вітер у вічі дме.

○

**Не той кінь овес їсть, що працює,
а той, що в стайні стоїть.**

○

**Від роботи будеш не багатий,
а горбатий.**

○

Туди вовк біжить, де одна вівця.

○

Небагато було, та й те загуло.

**Бідному мало чого бракує, а скупому
всього не досить.**

○

Рідке, як у бідняка жито.

○

Чадить, мов з бідаревої хатини.

○

Семеро сіл, а конячина одна.

○

**Побільшало: від одного прив'язу
відв'язав, до другого прив'язав.**

○

Де коротко, там і не вистачає.

○

Із пустого городу й сова втікає.

○

**Шиемо, а все голі, перемо, а все
брудні.**

○

Латка на латці, а в тій латці дірка.

**Сорочка одна на мені, друга —
на тині.**

○

Новий жупан — старі дірки.

○

**Спереду — пан, ззаду — подертий
жупан.**

○

Нічого не маю — нічого й не боюся.

○

Голий дощу не боїться.

○

Голий добрим серцем пригощає світ.

○

Стане й голому за пазуху.

○

Малій бенкет без хліба.

○

Наївся, мов на наймитовому весіллі.

○

Не біда, як хліб є.

**Чорний хліб — не голод, білий —
не харч.**

○

**Хліб з висівками — не голод,
груба сорочка — не холод.**

○

**Дітей — як гречки, а хліба
ні крихти.**

○

**Кривився убогий, камінця
вкусивши.**

○

**Води — хоч напийся, дров — хоч
згори, а хліба — хоч здохни.**

○

Смачний, та дорогий.

○

Продай сорочку, купи хліба.

○

Куплений хліб ножа боїться.

○

У голоду гострі пазурі.

**Що тут голод хвалити, як батько
з голоду вмер.**

○

Голодному всюди хлібом пахне.

○

**Голодному черствий хліб від меду
смачніший.**

○

Голодному хліб на думці.

○

Голодному м'ясо сниться.

○

Кому що, а голодному хліб.

○

**«Ти в чоботях куди йдеш?» —
«До того, що в постолах, хліба
просити».**

○

**Личаки хліб заробляють, чоботи
розтринькують.**

○

Чобіт постолу не рівня.

**Гарний тютюн, та не для нашої
люльки.**

○

Цей овес не для цього гусака.

○

Гарне небо, та не для Мартінаса.

○

Всі пани,— хто бідуватиме?

○

**Ти пан, я пан, а хто наші торби
нестиме?**

○

**Я пан, ти пан, а хто ж свині
пастиме?**

○

**Де нас немає, там телята пиво п'ють,
а як ми підходимо, саму кашу
знаходимо.**

○

**Як дивишся — то м'ясо, а вріжеш —
кістка.**

І так погано, і так не гаразд.

○

Добра́ пилина, а лиха ціла торбина.

○

**Хоч Бразілія, хоч Аргентіна,— котра
для бідного гірша — біс його знає.**

○

**Америка — не мати, задарма доларів
не дає.**

○

**Золоті гори тільки там, де люди не
живуть.**

○

**Якби лиха не було, то й зозуля б
не кувала.**

○

**Хоч ти й зозулею закуєш, лиха
однак не минеш.**

○

У курній хатині й весілля невеселе.

○

Іде, наче землю продавши.

Зажурився, мов коня продав.

○

**Засумувала, мов невістка, вчора
приведена.**

○

Кому не болить, той не нарікає.

○

**Добре жалітися, коли є кому
втішати.**

○

Сльози найлегше висихають.

○

Вода омиває тіло, сльози — душу.

○

**Чого плачеш — чи, може, хліб-сіль
купуєш?**

○

**Що поробиш — плачем долі
не виправиш.**

○

**Плаче-голосить, мов у лісі зозуля
кує.**

**Заголосив, немов сина в Америку
проводжаючи.**

○

Одвічна біда лише бідних з'їда.

○

**Живе, мов горох при дорозі:
хто минає,— той зриває, хто хоче,—
той топче.**

○

Тільки на цвинтарі нема лиха.

○

**Нещастя й біди йдуть не по лісах,
а по людських потилицях.**

○

**Біда не по тинах вештається, а по
людях.**

○

**Лиха не шукай, воно само тебе
знайде.**

○

Біди не треба зі свічкою шукати.

**Біди не орють, не сіють, вона сама
росте.**

○

**І найкращою мітлою з хати біди
не виметеш.**

○

**Куди ми з потилицею, там і батіг
з вузлом.**

○

Біда тебе всюди знайде.

○

Не чіпай біди, що лежить.

○

**Одна біда — не біда: дві-три як
обсядуть, то й з'їдять.**

○

**Впоперек лихо перейдеш, та
не уподовж.**

○

**Час має гострі зуби, лихо —
ще гостріші.**

Лихо й непрохане приходить.

○

Біда біду доганяє, лихо лихо підштовхує.

○

Біда без зубів, а людину з'їсть.

Одне лихо побачивши, чекай іншого.

○

Дай, боже, грошей, а біда прийде.

○

Добра вістка пішки йде, погана — верхи скаче.

○

Нещастя дороги не питає.

○

Нещастя прискорює старість.

Від свого нещастя не сховаєшся.

○

**Чекаючи щастя жаданого,
напосілася біда неждана.**

○

До чужої долі не підкупишся.

○

**Куди піду, там і хата, де помру, там
і могила.**

○

Котиться по світу, мов копійка.

○

**Носить вовк овець у хащі, понесуть
і його шкуру на пропаще.**

○

Волові й тому набридає ярмо тягати.

○

**Навіть коли горе та злидні тебе
давлять, надійся, що хороше
все одно прийде.**

**Тепер не панщина: людей на собак
ніхто не міняє.**

o

**Тоді пани назад маєтки заберуть,
як відром Німан вичерпають.**

**Без сонця немає тепла,
без любові — життя**

Куди серце, туди й очі.

○

Вогню, води і кохання не сховаєш.

○

Хай тісно, аби любо.

○

Страх із любов'ю разом не ходить.

○

Силою любові не здобудеш.

○

Хто любить, той мовчить.

○

**Любов як роса: не відрізняє меду
од полину.**

**Така згода, що й вода поміж ними
не пробіжить.**

○

**Не той любить, хто обіцяє, а той,
хто до шлюбу веде.**

○

І брати не хоче, і кинути жаль.

○

**Малий жук на паркані і той шука
собі пари.**

○

Хто вподобав матір, а хто — дочку.

○

**Біда оженившись, біда й не
женившись.**

○

**Не жалкуй, рано вставши і рано
женившись.**

○

**Не жалкуй, молодим оженившись,
молодою віддавшись: виростуть
сини, як брати, дочки, як сестри.**

**Одружишся не думаючи,— вік
плакатимеш.**

○

**Добре було батьку з матір'ю
одружуватися, а спробуй ти оженися
на чужій дівці.**

○

**Жінку вибирати — не бублики
купувати.**

○

Як треба женитися, то й ніч коротка.

○

Маєш дівку — жди сватів.

○

Дівка росте, як коноплина.

○

**Донечка — пташечка: у пір'ячко
вбилась — і пурх від матінки.**

○

**Заміж виходити — не сліпнути:
осліпнувши, додому повернешся,
заміж вийшовши,— ні.**

**Не хвали дня до вечора, жінки —
до року.**

○

**Солодко не щебетатимеш,— зятя
не матимеш.**

○

**Чорт дві пари постолів стоптав, поки
їх докупи звів.**

○

**Під старість і личак біля тину
підстрибує.**

○

**Життя без дружини — що сад без
тину.**

○

Приймакові і в пеклі місця немає.

○

За любу душу хоч і під грушу.

○

**Знайдеться такий меме, що візьме
й мене.**

**Такий-сякий, од ляльок
не відженеш, та аби чоловік.**

○

**Нежонатий — як вовк, оженився —
як шовк.**

○

**За добрим чоловіком — мов
за муром, за поганим — мов
за пеньком.**

○

**Краще із сивою косою, із зеленою
рутою * померти, аніж за такого
віддатися.**

○

**Парубок — на коні, дівка —
в колисці.**

○

Хоч і пугач, та моя дитина.

○

Лиш зозуля не дбає про своїх дітей.

* У Литві рута — символ дівочості і чистоти.

За батьковою спиною в дитини
й волосина з голови не впаде.

○

Батька-матері руки завжди ласкаві.

○

За гроші все купиш, та не батька
й матір.

○

М'які руки материні, важкі
її сльози.

○

Материнська любов щодня нова.

○

Батько скаже — маслом помаже.

○

Який місяць, така й погода, який
батько, такий і син.

○

Синівська шана в батькову сорочку
вбрана.

○

Син іде батьковою стежиною.

**Чуже слово дошкульніше від
материної лозини.**

○

Пасинок завжди останній.

○

Мати обніме, мачуха рукою махне.

○

Мачушин хліб гіркий.

○

І гарна тітка, та все ж не мати.

○

**Краще материна лозина, ніж
мачушина цукерка.**

○

**Один день мати, на другий день —
мачуха.**

○

**Краще батько суворий, як вітчим
ласкавий.**

○

Сирітство важче за камінь.

Сирітські сльози камінь пробивають.

○

**Незлагодя в домі і ластівку з гнізда
вижене.**

○

**Чоловіка побачила — виспіває,
свекруху побачила — зозулею кує.**

○

**Свекруха не матінка: хоч і зозулею
куватимеш,— не пожаліє.**

○

**Прийде щастя,— знайдуться і рід,
і приятелі.**

○

Сліпі вікна без дітей.

○

Біда з дітьми, біда й без них.

○

Як діти, то й клопіт.

○

У розбещеної дитини роги ростуть.

Одна дитина — як одна сорочка.

○

**Єдина дитина ходить не по землі,
а по стіні.**

○

**Малі діти за фартух сіпають,
великі — за серце.**

○

Батьки старіють, діти мужніють.

○

**Дітей доти маєш, доки в пелені
тримаєш, а випустиш—не втримаєш.**

○

Однієї матері, та не одного розуму.

○

Чиї діти, того й клопіт.

○

Здорові діти — добре жити.

○

**Народилася дочка — виводь коней
зі стайні.**

**Тепер батька не послухаєш, завтра
плакатимеш.**

○

**Доти батьків слухався, доки гусака
боявся.**

○

**Від клопоту про дітей батькова
голова сивіє.**

○

Синова хата не завжди батька гріє.

○

Подумай, сварячись на батька!

○

**Дай дитині волю — сам попадеш
у неволю.**

○

**Одне дитя й слова слухається, інше
й лозини не боїться.**

○

**Дорога батькам дитина, та має бути
міра.**

**Як батько дитини не навчить,
то люди навчать.**

○

**Як не вчили батько-мати, учитиме
весь світ.**

○

Вчи Йонасика, а не Йонаса.

○

Розумний батько не вчить лозиною.

○

**Гни дерево, поки зелене, вчи дитину,
поки мала.**

○

**Гни дерево, поки гнеться, вчи
дитину, поки дається.**

○

**Молоде дерево гнеться, старе —
ламається.**

○

**Червиве яблуко і без вітру падає,
зелене — вітер збиває.**

**Добрі діти — батькам утіха, погані—
серцю біль.**

○

Малому сліз не треба купувати.

○

Співай пісні, поки серце молоде.

○

Молодий — красою, старий — ласкою.

○

**Як молодим звикнеш, так старим
робитимеш.**

○

**Старому личить радити, молодому —
слухати.**

○

Ходи званий — не підеш гнаний.

○

**Не сподіваєшся зайти, а доводиться
й почувати.**

**Гість любіший той, що недовго
гостює.**

○

Для непроханого лави не готують.

○

Незваному гостю місце біля дверей.

○

Для непроханого гостя ложки нема.

○

**Не для кожного гостя сковороду
миють і яєчню смажать.**

○

Приходьте, коли нас дома не буде.

○

**Господар веселий,— гість іще
веселіший.**

Якщо хліб пік,— уже не гість.

○

Ось рукавиці, ось батіг — ночуй.

○

Чий бенкет, того й тютюн.

Прийди неголодний, то й у гостях дадуть.

○

В гостях їжа до воріт.

○

Був мед на губах, та в рот не попав.

○

**Вчинивши, замісить, замісивши,
пектиме, а гість не шанований.**

**Спасибі, вже сита душа, лиш кишеня
ще пуста.**

○

По бороді текло, а в роті не було.

○

**Всього було, тільки припрошування
бракувало.**

○

Побудьте, доки йтимете.

○

Домівка не засць, не втече.

○

Не млинцями хата крита, не з'їдять.

○

Хата не сало, коти не з'їдять.

○

Що то за робота, як у сусіда бенкет.

○

Сусід часом ближчий від родича.

Поганий сусід — мов тріска в оці.

○

**Родичі тільки на пиво, а сусід —
завжди.**

○

**Не варто сваритись,— доведеться
мириться.**

Про добрі справи далеко чути

**Трудися, наче вічно житимеш,
поводься, наче завтра помреш.**

○

**Будь таким, яким хочуть бачити
тебе люди, і будеш доброю людиною.**

○

По обличчю пізнають людину.

○

**Добрий і слова послухає, поганого
й могила не виправить.**

○

На гарну квітку і бджола сідає.

○

Яка пташка, така й пісня.

○

По пір'ю видно пташину.

У доброго дерева і плід гарний.

○

З малої гілки могутній дуб виростає.

○

Доброму добре, лихому лихе.

○

**Риба шукає глибини, людина —
доброти.**

○

**Рибі — вода, пташкам — повітря,
а людині вся земля належить.**

○

**Де людина людяна, і робота йде
на лад.**

○

Доброму всі добрі, лихому всі лихі.

○

**Гарний одяг поганої людини кращою
не зробить.**

○

**Пізнай золото в понелі, а мене
і в лахмітті.**

**Хочеш інших умивати, будь сам
чистий.**

○

Що тобі важко, те й іншому нелегко.

○

Що тобі добре, тим і інший ласує.

○

**Гіркого ніхто не лиже, а солодке —
всі.**

○

Шануй старих, бо й сам постарієш.

○

Перед сивою головою вклонися.

○

**Краще бути без голови, аніж без
доброї слави.**

○

**Добрі справи далеко чути, погані —
ще далі.**

○

**Що голова — то і розум, що край,
то і звичай.**

**Часто, в сірячину вбравшись, ходить
мудрість.**

○

Голова людину водить.

○

**Добре гарного вбирати, розумного
вчити.**

○

**Розумний і під землею бачить,
дурний і під ногами не помітить.**

○

**Добре з чубатим битися,
з розумним — розмовляти.**

○

**Не дивись, що малий, а дивись,
чи розумний.**

○

Не з однієї печі хліб їв.

○

**Ведмідь бере силою, людина —
розумом.**

**Велика мудрість і в малій голові
вміщується.**

○

Знання — велика сила.

○

**Не навчившись — і сорочки
не пошиєш.**

○

Як вік звікуєш, розуму наберешся.

○

Ученим ніхто не народжується.

○

Вивчив слово — знайдеш дорогу.

○

**Учися, доки молодий,— старим
не навчишся.**

○

**Усі хочуть вміти, та не всі —
вчитися.**

○

Наука кишені не прорве.

Науці кінця не знайдеш.

○

Читає, мов лід кришить.

○

**Неписьменному і окуляри
не допоможуть.**

○

**Неграмотний прочитає
і перевернувши книгу догори.**

○

**Кінь і на чотирьох ногах
спотикається, а людина на одному
язиці і поготів.**

○

**Ідеш — не спотикайся, говориш —
не затинайся.**

○

**Краще ногами спіткнутися, ніж
язиком.**

○

**Готуй для слова місце, як для гостя
постіль.**

**Ступиш крок — оглянися, скажеш
слово — подумай.**

○

Мовчання часом добре діло.

○

Марно язиком не мели.

○

**Сказане слово срібне, неказане —
золоте.**

○

Поговорімо і на другий раз лишімо.

○

Що звареш, те й з'їси.

○

**Проворний у воді не тоне, у вогні
не горить.**

○

**Проворний сам біду обжене, тихого
вітер підганяє.**

○

Пильний ніколи не спіткнеться.

Пильний нічого не змарнує.

○

**Спостережливий завжди щось
знайде.**

○

До очей прислухайся — і знайдеш.

○

Хто шукає, той і знаходить.

○

Хто женеться,— наздожене.

○

Шукай, мов голодний хліба.

○

Захочеш — і в небі дірку проб'єш.

○

Стукай у двері — і достукаєшся.

○

Без наполегливості немає й сили.

○

**Сьорбай юшку — на дні рибу
знайдеш.**

Як запряжеш, так і поїдеш.

○

**Що молодим посієш, те старим
пожнеш.**

○

Куди брив, звідти й вибрив.

○

Куди підеш,— себе знайдеш.

○

**Ой, пісня-пісенька, веселоців
невістонька.**

○

Співає молодий, співає і старий.

○

**Хто на весіллі мовчки сидить, того
ніхто не любить.**

○

**Кожна господиня по-своєму горщик
приставляє до вогню.**

○

Не той ситий, що облизується.

Борщі всі однаково варяться, та не всі смачні.

○

В усіх білі зуби, та не знаєш, що за зубами.

○

На всі квіти бджілка сідає, та не з усіх мед бере.

○

Не всі ті кухарі, що довгими ножами орудують.

○

Не криниця глибока, а віршовка коротка.

○

Для високих ніг усі тини низькі.

○

Високе дерево усі вітри гнуть.

○

Для великої риби треба глибини.

○

Не питай старого, а бувалого.

Добрий крам сам себе хвалить.

○

**Доброго сваритимеш —
не висвариш, поганого
хвалитимеш — не вихвалиш.**

○

**Не радій, як хвалять, не плач,
як сварять.**

○

Хвали роботу не почату, а закінчену.

○

**Якби в зайців не ноги, були б
усі вибиті.**

○

Не суди про врожай по сходах.

○

**Не перескочивши через тин, не кажи
«гоп».**

○

Не гостри ножа, поки заєць у полі.

**Не готуй горшка, поки птаха
не вполював.**

○

**Білка на гілці, а він уже шкуру
здирає.**

○

**Ще коня нема, а він уже хомут
приміряє.**

○

**Прядка у лісі, вовна на вівці, а він
уже прядиво пряде.**

○

**З яким зустрінешся, сам такий
станеш.**

○

**З ким приятелюватимеш, таке й ім'я
матимеш.**

○

Підійшла сокира до топоризца.

○

Такий такого пізнав і кумом назвав.

Кому Йонас, а тобі дядько.

○

Добрі очі диму не бояться.

○

У безсоромного очі на потилиці.

○

Не жалій, даючи, не радій, беручи.

○

Хто дає, той і має.

○

**Хто, йдучи, розсипає, той,
повертаючись, збирає.**

○

**Щедрий і на соломі проживе,
а скупий і на золоті не втішиться.**

○

**На багато розженешся, на малому
сядеш.**

○

**Хто широко ріже, тому мало
дістається.**

Кусай стільки, скільки з'їси.

○

**Широко роззявиш рота — мало
вкусиш.**

○

Багато возом везуть.

○

Пирогоа шукаючи, хліб загубиш.

○

Дав коня, давай і сідло.

○

Що раз пообіцяв,— виконай.

○

**Не вір тому, хто обіцяє, а тому, хто
робить.**

○

**Не той добрий, хто обіцяє, а той,
хто допомагає.**

○

**Спасибі тому, хто дає, а не тому, хто
обіцяє.**

Для інших добрий, для себе—льодок.

○

Що не в голові — те в ногах.

○

Винна мишка, але винна й дірка.

○

Хто згубив, тому й журитися.

○

У двох господинь собака голодний.

○

**При місяцю пень, хоч і голий,
а обростає.**

○

**На своєму місці й камінь мохом
обростає.**

○

Завбачливість сорому не робить.

○

Обережної кози і вовк не забере.

○

**Не лізтимеш у смолу —
не забруднишся.**

**Не чіпатимеш колючок —
не поколешся.**

○

**Не йди з чортом по яблука,
залишишся і без яблук, і без торби.**

○

Не смикай пса за хвоста, бо вкусить.

○

Не клич вовка з лісу.

○

Не треба вовкові шлях показувати.

○

**Вовку ніг не перебивши, не кажи,
що кривий.**

○

**Нащо овець пасти, як вовка
не бачити.**

○

**На те й шуліка, щоб кури
не дрімали.**

○

**Не пускай кози в город, а свині
в картоплю.**

Не веди цапа в сад — сам ускочить.

○

**Не кидай палиці — нічим буде
собак відганяти.**

○

Не вези дерева в ліс.

Не стромляй пальці між двері.

○

Не грій вужа за пазухою.

○

**Не бери змію в руки, поки жала
не вирвав.**

○

**Вір, що лежить, але не вір, що
спить.**

○

**Хто з постолів сміється, сам їх
не вартий.**

Не смійся, як у сусіда лазня горить.

○

**Не смійся зранку, бо ввечері
плакатимеш.**

○

Не плач сухими сльозами.

○

**Не суди іншого, в його шкірі
не бувавши.**

○

**Горщок з горшка глузує, а обидва
чорні.**

○

**Лазня лазню сварить, а обидві
в сажі.**

○

**Подивися спершу на свою качку,
потім на чужу.**

○

**Ідеш з дому на день — бери хліба
на тиждень.**

**Не плюй у кашу,— доведеться
самому з'їсти.**

○

Кота в мішку не вибереш.

○

**Чого очима не роздивишся, за те
кишенею заплатиш.**

○

**Якби не ловив гав, то й плакати б
не став.**

○

**Не забредеш у воду,— не визнаєш,
чи глибоко.**

○

**Не скуштувавши варива, не кажи,
що холодне.**

○

**Один раз обпikшись капустою,
і мимо городу йдучи, дмухатимеш.**

○

**Звук, що вилетів з рота, назад
не вернеш.**

Розсипаного пір'я не збереш.

○

**Випустиш гриву — за хвоста коня
не втримаєш.**

○

Зачепиться хвіст — весь зачепишся.

○

І стіни з вухами.

○

Поле має очі, ліс — вуха.

○

**Поля далеко бачать, ліси далеко
чують.**

○

Очей двоє, доріг сотні.

○

Не загасивши іскри, знайдеш попіл.

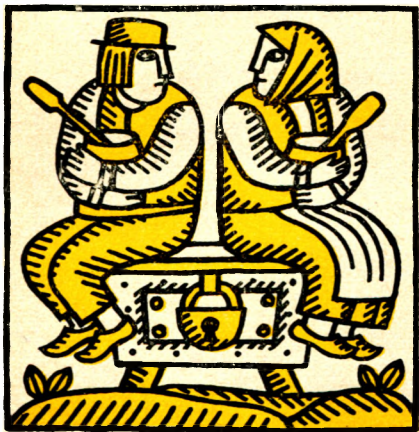
Із малої іскри — велика пожежа.

○

Хто питається, той не помиляється.

○

Питаючись, світ обійдеш.

Погане вухо доброго слова не слуха

**Бійся собаки спереду, коня ззаду,
а поганої людини з усіх боків.**

○

Лихої людини остерігайся й сліду.

○

**Лихій людині, як не стрибнеш,
однак не догодиш.**

○

**До нього й з дев'ятьма киями
не підступишся.**

○

І дочка сонця йому б не догодила.

○

**Краще собаку зачепити, ніж лиху
людину.**

**Такі в лихого розмови, як у вовка
молитви.**

○

У лихої господині і хліб кислий.

○

У злої ворони й діти злі.

○

Зла, мов осіння муха.

○

**Пізнаю тебе, травичко, бо ти —
кропива.**

○

Чортом бувши, ангелом не стане.

○

**Хто вродився граком, той грак,
хто вродився павичем, той павич.**

○

**Хто вороном народився, соловейком
не затьохкає.**

○

**Старі чорти з рогами, а малі —
з ріжками.**

**І з найкращого лугу жаба стрибає
в болото.**

○

Лисиця й уві сні курей бачить.

○

**Свиня, вдень не порившись, рие
вночі.**

○

Коза і наївшись мекає.

○

Вовк шерсть міняє, та не вдачу.

○

**Ворону хоч мий, хоч не мий,
а вона все чорна.**

○

Цап завжди сірий.

○

**Хоч як гадюку перевертай, однаково
залишиться гадюкою.**

○

**Мала гадюка часом великого вола
вбиває.**

Мала гадюка чи велика — однаково гадюка.

○

Що чорт, що біс — обидва чорні.

○

Його чорт козлом робив, а отакій нікчема вийшов.

○

Біля некла живучи, чорта кумом називатимеш.

○

Бур'ян і несіяний росте.

○

Багато на землі пилу, та не весь у вічі попадає.

○

**Дьоготь хоч і медом помаж,
а дьогтем відгонить.**

○

Солодкий, як 'молоко,— хоч би не скис.

**Рана загоїться, слово лихе назавжди
залишиться.**

○

Язык без ножа ріже.

○

Язык лисячий, жало гадюче.

○

**З того самого рота і тепле,
й холодне.**

○

Лихе слово усі чують.

○

**Що лихий покладе, того й добрий
не забере.**

○

**Язиком бий, а рукам волі
не давай.**

○

**Через довгий язык не в одного зуби
повипадали.**

○

Довгий язык правди не народжує.

**Сварка через рот виходить, через
ніс повертається.**

○

Сварка й сваритися вчить.

○

Як привітаєшся, так і одкажуть.

○

**Двоє чубляться, з третього клоччя
летить.**

○

Не погасиш пожежі — розгориться.

○

**Залишусь не залишусь, але
причеплюсь.**

○

**Мов півні: удень чубляться, а вночі
на одній жердині сплять.**

○

**Живуть у злагоді — як вогонь
з водою.**

○

Любить, як собака старця.

**Заприятелювали, наче вовк
із вівцею.**

○

**Чує дзвін, та не знає, з якого
костьолу.**

○

З брехунової казки — куль соломи.

○

**Брехуна, коли й правду каже, ніхто
не слухає.**

○

**Не вір брехунові, навіть коли він
за стіною.**

○

**З брехнею добре в гості їхати,
та важко додому повертатися.**

○

**Брехун широкою дорогою виходить,
та вузькою повертається.**

○

**Брехні — хоч напийся, а правди —
ні крихти.**

Гарна була б казка, якби не брехав.

○

Один раз не брешуть.

○

Один поговір породжує інший.

○

**Собачий голос не дійде до небес:
тільки в лісах відлунює.**

○

**П'ятеро бабів і Тамошюс — і вже
цілий ярмарок.**

○

Роззявив рота, як ворота.

○

Розбалакалися, мов свиня з гусаком.

○

**Мало користі з того, з кого
сиплеться багато слів.**

○

Із великих балачок мало користі.

Брехати не вмію, правди не знаю.

○

**Балачок — віз, а користі —
ні на гріш.**

○

Такий язик, що й море б випив.

○

Меле, як млин.

○

Скрекоче, як сорока на дощ.

○

Гавкає, наче пес на місяць.

○

Тріщить, як старий кожух.

○

**Мекає, мов овечка з надрізаним
хвостом.**

○

Місяцю байдуже, що собака гавкає.

○

Верещить, мов порося в мішку.

Співає, як ворона на гілці.

◦

**Говорить, як півень співає:
зжмурившись.**

◦

Один мовчить, другий слухає.

◦

**Мовчить, мов вівця, коли
її стрижуть.**

◦

Балакає, як дев'ять німих.

◦

Набалакавшись, добалакує.

◦

Голос голубиний, пазурі левині.

◦

Язик солодкий, мов у базіки.

◦

У вічі лисиця, позаочі вовк.

◦

У вічі — ангел, позаочі — чорт.

**Однією рукою гладить, другою
скубе.**

○

**Голубине перо в капелюсі, вовчі
зуби в пащі.**

○

**Перед сильнішим — голуб, перед
слабшим — шуліка.**

○

**На комусь і соломинку помітять,
а на собі й снопа не бачить.**

○

**Зозуля-мудруля: ку-ку влітку
казала, курку взимку піймала.**

○

Із зозулі шулікою стала.

○

**Ложкою сьорбав, держакком очі
довбав.**

○

**Я йому гору насипаю, а він мені
яму копає.**

Я йому хліб даю, а він мені камінь.

○

**Прислужився: сіткою з хати дим
виніс.**

○

Пропонує, як вовк свині родичатися.

○

Зрадів, мов миша, кішку зустрівши.

○

Не до смаку кумі перепічки.

○

**Як немає пса, то хоч котом
нацькує.**

○

У собаки зуби не куповані.

○

**Не проситиме зубів,— своїми
укусить.**

○

**Поки собака хліб їсть — мовчить,
а з'їсть — знову гавкає.**

Злий пес хату стереже.

○

Тихий пес зненацька кусає.

○

**Битлива корова усю череду
розжене.**

○

**Хто сердиться, в того роги
проріжуться.**

○

Вередлива коза вовкові дістається.

○

Всюди встряне, мов криве колесо.

○

Прилип, мов смола до п'яти.

○

Набрид, мов поміщикова каша.

○

Надокучив, мов собаці батіг.

○

Довгий, мов дев'ять постів.

Потрібний, мов на мосту дірка.

○

**Мухи докучають не величиною,
а кількістю.**

○

Старе колесо найдужче скрипить.

○

**Нарікала-нарікала, та й де живе,
не сказала.**

○

**У нього стільки розуму, як
у курячій кістці.**

○

**Стільки розуму, як у закіптюженому
комині.**

○

**Що дурний зіпсує, розумний
не полагодить.**

○

**Дурневі і болото, мов золото,
блищить.**

**Голова в нього порожня, мов город
напровесні.**

○

Дурна голова — для ніг лихо.

○

Ні печений, ні варений.

○

**На осла хоч і шапку надінь,
все одно вуха видно.**

○

Ріс і розум переріс.

○

**Кому розуму не дано, тому й люди
не допоможуть.**

○

Ложкою розуму не зачерпнеш.

○

Гарна голова, та на поганих плечах.

○

Двоє дурних, третій без розуму.

Багато знає, та мало тямить.

○

**Пояснюй дурневі, що вранці сонце
сходитьь.**

○

Розуміє стільки, як від носа до рота.

○

**Що тямить свиня в нерці — думає,
що горох.**

○

Дурний, мов ягня.

○

**Розуме, розуме, прийди хоч
попоїсти.**

○

Дурних купувати не треба.

○

**Не шукай дурних із вогнем —
знайдеш і потемки.**

○

**Дурного не треба шукати
зі свічкою,— сам прийде.**

У дурного птаха дурна й пісня.

○

Великий сміх — малий розум.

○

По чому дурня пізнаєш, як не по сміху.

○

Сміється, мов місяць-молодик.

○

**Чого смієшся, мов смішну кістку
знайшов?**

○

Сміється, мов брязкальце знайшов.

○

**Не показуй зубів,— ніхто їх не
купить.**

○

Який розум, така й розмова.

○

**Є що послухати, та нема чого
іншим сказати.**

Балачка копійки варта.

○

Один — про колеса, другий — про небеса.

○

Я тебе питаю про качку, а ти мені про квочку.

○

Ото сказав: ні везти, ні нести.

○

Ні п'ятеро, ні дев'ятеро.

○

Ні роги, ні колеса.

○

Піди з дурнем по раки, залишишся і без сачка.

○

З дурнем ні знайдеш, ні загубиш.

○

На пусте питання така й відповідь.

○

Сказав, мов сокирою відрубав.

Врізався, мов сокира в камінь.

○

Стрибає, мов жаба перед косою.

○

На його голові хоч кіл теши.

○

**Чи слово скажеш, чи горохом
об стіну сипнеш — для нього
однаково.**

○

**Впирається, мов коза, яку на торг
ведуть.**

○

Упертий, мов рак.

○

Що до нього, що до каменя.

○

Не терпиться, мов собаці вити.

○

Заманулося небесного мигдалю.

Дивиться, як ящірка на зозулю.

○

Довірів вовкові овець пасти.

○

Віддав лисиці гусей пасти.

○

Шапка на голові, шапку шукає.

○

Рукавиці за поясом — рукавиці шукає.

○

На коневі їде, коня шукає.

○

Іде лісом і дерев не бачить.

○

Німаном пропливає — пити просить.

○

Стрибав у чоботи, потрапив у калощі.

○

Тікаючи від диму, в огонь упав.

**Із ставу вистрибнув, в озеро
вскочив.**

○

Дивиться на сонце і сонця не бачить.

○

На світлі собі очі виколов.

○

**Пішла баба за розсолем, та й сліди
її прохололи.**

○

Пішов, мов у вовче лігво впав.

○

Пішов, мов рак по дріжджі.

○

Іде, мов на снігу віники в'язати.

○

**Іде, мов фашист після
сталінградської лазні.**

○

**Збирається, мов ворона за море
летіти.**

Оглядається, мов ворона, що хоче побачити, чи далеко залетіла.

○

Роздивилася, мов невістка на дев'ятий рік, що собака без хвоста.

○

Вибирав-вибирав і вибрав собі з тарілки м'яса телячий хвіст.

○

Іде, іде, а все тут.

○

Моторний, мов нижній камінь у жорнах.

○

Міколас наказав Йонасові, Йонас Пятрасові, Пятрас собаці, той хвостом махнув, та й по всьому.

○

Йди, собако, йди, хвосте,— ані один з місця не зрушив.

○

П'яного ніде не хвалять.

**П'яний співатимеш — тверезий
завиватимеш.**

○

**Що тверезий гадає, те п'яний
викладає.**

○

П'яному і в болоті сухо.

○

П'яному і коза чортом ввижається.

○

Горілка в хату — розум з хати.

○

У п'яниці діти голі.

○

Хто п'яниця, той і ледар.

○

Пронив і півнячі сльози.

○

Хто швидко обіцяє, той поволі дає.

○

По швидких обіцянках вітер гуляє.

**Коли обіцяє — борошно сиплеться,
коли треба дати, то й сміття немає.**

○

Ні пір'я, ні мішка, і сам утіка.

○

Як уві сні знайду, то дам.

○

Обіцянка — мов уві сні знахідка.

○

Обіцянка — добра жінка.

○

**Коли просить — соколині очі має,
коли треба дати — коршаків
пазурі.**

○

Позичати — друг, віддавати — ворог.

○

**Хто плаче просячи, той плакатиме
віддаючи.**

○

**Наївся чорного хліба, заманулось
пирогоа.**

Барана дали, а він ще й півня хоче.

○

Коли річці сміття вистачало?

○

Широкі очі, мов пасовища.

○

**Не тому сором, хто багато їсть,
а тому, хто насипле і не з'їсть.**

○

Очі більші за живіт.

○

Очима загрибає, душа не приймає.

○

Він за літ і качку в Ригу пожене.

○

Він за літ піде хоч і в пекло.

○

І сам не їсть, і іншим не дає.

○

**Лежить, мов пес на копиці: і сам
не їсть, і воліві не дає.**

Три копійки давши, десять вимагає.

○

**Удар його по пальцях,— і то копійка
не випаде.**

○

Вирвеш у собаки кістку!

○

Проковтнув, мов домовик збіжжя.

○

Він ладен у старця торбу відібрати.

○

Ненаситному й солі не треба.

○

**Скупий гроші збирає, чорт гаманця
шиє.**

○

Шкода сиру, шкода й зятя.

○

В чужій руці все бублик більший.

○

Заздрить очам на лобі.

**Заздрощі заздрили та й усе
втратили.**

○

**П'яницю — ніс, а злодія — пальці
виказують.**

○

**Хто краде, тому один шлях, у кого
вкрали, тому сто шляхів.**

○

Почавши з голки, перейде і на коня.

○

Від мотузка — до коня.

○

Той самий злодій, лише інша шапка.

○

Знає кіт, чию сметану злизав.

○

Сова світла боїться.

○

Знає смола дьоготь.

**Дістав щигля — довго
пам'ятатимеш.**

○

У своєму дворі й півень хоробрий.

○

Мовчить, мов миша під мітлою.

○

Винуватий завжди тремтить.

○

Тремтить, мов осиковий лист.

○

Тремтить, як фашист край лісу.

○

Боїться, мов кріт дороги.

○

Боїться, мов чорт громовідводу.

○

Сміливий біля каші.

○

Сміливі, мов горобці в терені.

Так злякався, що й сорочка змерзла.

○

Хто боїться, того й лякають.

○

Похиле дерево всі кози гризуть.

○

**Через низький тин усі кози
стрибають.**

○

Боїшся вовка, вовкові й дістанешся.

○

Зі страхом мале щастя.

○

Страх сили не додає.

○

Не так страх, як переляк.

○

**Вовк собаки не боїться, та не
любить, як він гавкає.**

Заець і листя боїться.

○

**Такий дужий — поміж пальців, мов
яйце, вислизнув.**

○

Нагрівся, наче ворон ганяючи.

○

**Біда з таким: який вітер віс, від
того і хилиться.**

○

**Як один пес хвостом крутить, то
й іншому треба.**

○

Тиняється, наче відьма поночі.

○

Дитина вітру вітер ловить.

○

Вітром був, за вітром і пішов.

Шаліє, мов Гітлер перед кінцем.

○

Як є, то і на столі, і під столом.

○

Восени — розкидає, навесні —
вигрібає.

○

Собака сорому не знає.

○

Сором ділили, як його дома не було.

○

Очима зорі насе.

○

Хоч я і абихто, та мені не будь-хто.

○

Порожні горшки гучно торохтять.

○

Хвалений горщик завжди пісний.

**Хвалиться, мов курка, що знесла
яйце.**

○

**Хвалиться півень, що шуліку
покарає.**

Дметься, мов жаба перед биком.

○

Набундючився, мов індик.

○

Сам пішки йде, а пиху возом везе.

○

За великим носом і базару не бачить.

**Хто високо носа задирає, об одвірок
гулі набиває.**

○

Носом хмари не дістанеш.

○

Так іде, що і яйце з голови не впаде.

○

**Часом і курка бундючиться,
у своєму кублі сидячи.**

○

**Широко розженешся, коротко
ступиш.**

○

Стрибнув, мов лев, упав, мов листок.

○

**Як далеко ношу нестимеш, і півень
перетвориться в барана.**

○

**Буває, що і в хитрої лисиці хвіст
присмалений.**

**Вона хитра — і від червоної гадюки
яйця дістане.**

○

**Повний колосок до землі хилиться,
порожній рівно стоїть.**

Давня приказка не старіє

Людський вік — як вода.

○

Без молодості немає старості.

○

Старість лице виорює і без лемеша.

○

Сонця ніхто не пережив.

○

Не від моря серце, не від сонця вік.

○

Від колиски недалеко до могили.

○

Людина старіє, хвороба молодіє.

○

Від старості немає ні лікаря, ні ліків.

Ціпок — підтримка старості.

○

**На старості й через соломину часом
переступити важко.**

○

**Старості діждатися всі хочуть,
а діждавшись, нарікають.**

○

Сиве волосся — здоровий розум.

○

Старе і мале — однакові.

○

**Женися або вмирай, тоді визнаєш,
який ти.**

○

**Людина не рукавиця — її
не вивернеш.**

○

**Людина не паляниця, ножем
не переріжеш, руками
не переламаєш.**

Здоров'я від золота дорожче.

○

**Якщо в хату не заглядає сонце,
туди приходять лікар.**

○

Здоровий, мов риба.

○

Без очей і світ немилий.

○

Поглянувши в очі, здоров'я не питай.

○

**Хвороби не проси — вона сама
дорогу знайде.**

○

**Хворіє, нарікає, а від рота кусень
не віднімає.**

○

Здоровий, мов дуплиста редька.

○

Скрипуче дерево довше стоїть.

**Смерть за плечима, а думки —
за морями.**

○

Мій день — мій вік.

○

Від смерті немає зілля.

○

**Як хворий помер, уже не потрібне
зілля.**

○

**Смерть не дивиться, що зостануться
постоли незношені.**

○

Краще вмерти, а не згинути.

○

**Де болить, там руки, де любо,
там очі.**

○

Краще лізти нагору, аніж падати.

○

Туди гусей жени, де є що пити.

**Тоді навчаються водою дорожити,
як колодязі висихають.**

○

Турбота будить людину.

○

Голод — найкращий кухар.

○

Будуть зуби — буде й хліб.

○

**Як виграємо, то заспіваємо,
як стомимося, то заплачемо.**

○

**Того чекаємо, чого бажаємо, а що
станеться, те мусимо пережити.**

○

Людським бажанням немає краю.

○

Доки живемо, доти надіємося.

○

**Не втрачай надії, серце, знову
зійде сонце.**

**Всього було, коли нас не було,
всього й буде, коли нас не буде.**

○

**Згадай добрі часи, та не забудь
і лихі.**

○

**Час гострі зуби має: він і гори
з'їдає.**

○

Що минуло, не вернеться.

○

Хоч і двері зачини, час біжить.

○

Увечері день не повернеться.

○

**Важко господарювати, як щастя
немає.**

○

**Щастя батогом не приженеш,
нещастя й саме прийде.**

○

Щастя рукою не візьмеш.

Трапилось, мов сліпій курці зерно.

○

Трапилася нагода, та не повториться.

○

Гарна нагода — рідкісна.

○

Нещастя зі щастям завжди разом ідуть.

○

Щастя співає, біда нарікає.

○

Щастя пішки приходить, верхи від'їздить.

○

Радощі зі смутком щогодини міняються.

○

Ті самі очі плачуть, ті самі й сміються.

○

Всяке буває в житті: і на лаві, й під лавою.

Не щодня добридень.

○

**Інші роки, інше листя, інші
й яблучка.**

○

**Інший рік, інші колеса, інші
й візники.**

○

Нові часи — нові й діти.

○

Нові дерева, нові й лісоруби.

○

Одні підростають, інші зникають.

○

**І широкому є край, і глибокому
є дно.**

○

І великий клубок має кінець.

○

Хліб — не невістка, з'їдять.

Зник, мов у вогні.

○

**Зруйнувався, мов замок
в Укмярге*.**

○

Несе, мов річка соломуч.

○

Зник, мов Чюжісові бджоли.

○

Відламаной шкоринки не приліпш.

○

Вістка швидка, думка ще швидша.

○

Що вдень на думці, те вночі уві сні.

○

Багато голів, багато снів.

○

Хто про що дбає, те й на язиці має.

* У к м я р г е — містечко в Литві.

**Що крутиться на думці, те
й на язиці.**

○

Думка — серця кума.

○

Охочому все дешево.

○

Чекає, мов журавель погоди.

○

У воді всі речі криві.

○

Побував у вовчих пазурах.

○

**Полин гіркий, а для справи
потрібний.**

○

Дрібне зілля довго цвіте.

○

Здалека — дзвін, зблизька — кошук.

○

З голоду й собака сир їсть.

Для собаки й муха добре.

○

Голодному коршакові й жаба м'ясо.

○

Усі зуби м'який хліб люблять.

○

І осел ірже, овес угледівши.

○

Який кіт молока не любить!

○

**Рот не дурний: коли ложку несеш,—
роззявляється.**

○

З'явився, мов місяць-молодик.

○

Білий, мов яблуко.

○

Білий, мов молочна піна.

○

Побілів, як вівсяне зерно.

○

Рожевий, як у молоці купаний.

Швидкий, мов іскра.

○

**Як іде, навіть постоли іскри
викрешують.**

○

Гарна, мов у сонця дочка.

○

**Таку побачивши, свою Ону
на сторону.**

○

І поклади — такий, і постав — такий.

○

**Така товста, що й бублика з'їси,
поки її об'їдеш.**

○

Тонкий, як гачок.

○

Тонкий, як шкаралупа.

○

Тонкий, як вуж.

○

Кудлатий, як відьмина мітла.

Схожий, наче з ока взятий.

○

**Очі як вила, ніс як зуб'я, зуби
як орган.**

○

Голос, як у солов'я.

○

**Прибралася, як сова павиним
пір'ям.**

○

Пасує, як свині сідло.

○

Пасує, як собаці п'ята нога.

○

Який горщик, така й покришка.

○

Яка піч, такі й паляниці.

○

Яка стріха, така й крапля.

○

Який ставок, такий і млинок.

Яка гребля, такий і став.

○

Яка голова, така й шапка.

○

Яка пташка, таке й гніздо.

○

Який кінь, така й зброя.

○

Які свині, такі й ковбаси.

○

Яка пісня, такі й слова.

○

Де лисиця, там і хвіст.

○

Де пташка летить, там і пір'я падає.

○

Де добре ходити, там трава не росте.

○

Пень малий, а воза переверне.

Без соломи не буде й зерна.

○

Нема смерті без причини.

○

**Що спершу в мішок, те згодом
із мішка.**

○

Важка ноша важко на плечі тисне.

○

Був би мед, а ми будемо.

○

Аби болото, а жаби будуть.

○

Миші стрибають, поки кішка спить.

○

Кіт із хати — миші з нір.

○

**Гончак може догнати, може й не
догнати, а зайцеві треба втекти.**

○

Оберігає, як чайка дітей.

За п'ять пальців нічого не купиш.

○

За «спасибі» коня не купують.

○

**Копійка часом від карбованця
дорожча.**

○

**Копійка — дрібні гроші, а кишенья
таки не порожня.**

○

Хто вміє їсти, вміє й хліб відрізати.

○

Горобець наклюється й по зернині.

○

Доброї речі багато не треба.

○

Забагато два гриби в борщ.

○

Зморщився, мов рак.

○

Скривився, мов дев'ять п'ятниць.

Скривився, мов кислого вкусив.

○

Кому не гірко, той не скривиться.

○

**У кого худоба хворіє, той і ліки
шукає.**

○

Носиться, мов кіт з кошеням.

○

Беручи, думай, як віддаватимеш.

○

Борг ніг не має.

○

Заплатить, як заєць собаку дожене.

○

Поверне борг, як камінь зацвіте.

○

Віддасть, як снопи зазеленіють.

○

Віддасть на святого «ніколи».

Яке море рибою не пахне.

○

Сліпий не бачить — серце не болить.

○

Чого б сліпий дорогу питав, якби сам бачив?

○

Сліпий дивитиметься, як кривий танцюватиме.

○

Вгору не впадеш.

○

Водою не вп'єшся.

○

Коса траві не сестра.

○

Піч влітку — глина, взимку — сестра.

•

Кожухом печі не нагрієш.

○

**Добре біля пенька й вогонь
розводити.**

○

**Де є риба без луски, а м'ясо без
кісток?**

○

**Доти глеком воду носитимеш, доки
вушко ціле.**

○

**І свиня палила б люльку, та нижня
губа коротка.**

○

**Коли б кінь знав про свою силу,
то ніхто б на ньому не поїхав.**

○

І заєць коня здолає, як вовк поможе.

○

Не кидай пляху заради стежки.

○

**Краще горобець у руці, як олень
у лісі.**

**Краще один горобець у руці, ніж
десятеро під стріхою.**

○

**Заради однієї рибини у воду
не лізуть.**

○

Дешеве м'ясо пси їдять.

○

Дороге важко проковтнути.

○

**Море перепливши, на березі
не потонеш.**

○

Річку переплив, а в ложці втопився.

○

**Додому приїхавши, у ворота
не втрапив.**

○

**Вола проковтнувши, хвостом
удавився.**

○

Хоч і на мітлі, аби кінь віз.

Хоч і на свині, аби верхи.

○

**Як хвостові кланятися, то краще
голові.**

○

Як немає «тпру», то й «но» не треба.

○

**Здохла корова — хай Перкунас *
забирає і козу.**

○

Немає корівки—не треба й налигача.

○

Ведмідь здох — кидай і дудку.

○

**Забрав нечистий сокиру, хай
забирає і сокирище.**

○

Як з'їв кашу, бери й миску.

*** П е р к у н а с — Перун у слов'янській
міфології.**

Багато галасу, та мало радощів.

○

Руку втративши, за рукавицею плаче.

○

Дерева без трісок не зрубасш.

○

Як хочеш спати, то й на камені м'яко.

○

Груба одіж шкіри не псує.

○

Коли вистачить хліба і риби, то вистачить і перцю та солі.

○

Хліб від золота дорожчий.

○

Не ніс для тютюну, а тютюн для носа.

○

Не мітла для держака, а держак для мітли.

**Черевики жалітимеш — танцювати
не навчишся.**

○

Баба з воза — віз не перекинеться.

○

**Як добрі клумпи * ноги тиснуть,
терпи, як погані — викинь.**

○

**Ото приніс: двоє порожніх і третє
неповне.**

○

Головою каменя не розіб'єш.

○

Долонею молота не переб'єш.

○

Вітру в полі не впіймаєш.

○

Дірявим мішком вітер ловить.

○

Себе в ніс не поцілуєш.

*** К л у м п и — дерев'яні постолі.**

**Через свою тінь ще ніхто
не перескочив.**

○

З долоні волосини не вирвеш.

○

Пальцем дня не затримаєш.

○

Камінь плавати не навчиш.

○

Вовком не виореш і не посієш.

○

**Моря не вичерпаєш, зірок
не перелічиш.**

○

**Висоти неба, глибини моря
мотузком не виміряєш.**

○

Із стіни тіні не вирубаєш.

○

**Пеньок мий не мий, однаково
чорний.**

Жаба вола не проковтне.

○

Піший вершника не дожене.

○

Над силу і кінь не везе.

○

Поки пір'я не виросте, не можна летіти.

○

Проти місяця не нагрієшся.

○

З мертвого живого не зробиш.

○

Олією вогню не загасиш.

○

**Телям будучи, не ревітимеш,
як бугай.**

○

Волові шиї не випрямиш.

○

Як не наївся, не налижешся.

Як не спалось, то не присниться.

○

**Дрімай не дрімай,— спати
доведеться.**

○

Із снігу каші не звариш.

○

З голки сокири не зробиш.

○

Із того борошна хліба не спечеш.

○

Із тієї соломи не буде зерна.

○

**Дірявого мішка не насиплеш,
хоч і впрієш.**

○

Хіба купиш у гусака вівса?

○

Дочекаєшся від ялівки теляти!

○

Хіба зловить рак зайця?

Відтоптав горобець собі ногу.

○

Скучив, як риба за берегом.

○

Дорога на кінці язика.

○

Дома виріс — знайдеш дорогу.

○

**Знає й курка, куди на крилах
летіти.**

○

Сміх іде на здоров'я.

○

Жарт голови не проб'є.

○

Хто сказав «а», має сказати «бе».

○

Як надумався, то рубай.

○

**Перестрибнув через собаку,
перестрибуй і через хвоста.**

Купив рибу, купиуй і перець.

○

Черевик болота не боїться.

○

**Знайшлася нитка, знайдеться
і клубок.**

○

На кого міряли, на того й пошиють.

○

Як дно вигляне, тоді й побачимо.

○

Не стружи надто довгого рожна.

○

**Поки довгий рожен стругатимеш,
пес м'ясо вкраде.**

○

За чим погнався, те й доганяй.

○

Жито жнеш, про жито й говори.

○

Плуг гасить свічку.

**Якщо зоря разом із сходом сонця
зайде, то віл трави наїсться.**

○

**Якщо ясен раніше від дуба
зазеленіє, жди посухи.**

○

**Якщо дуб раніш ясеня забруниться,
жди дощів.**

○

**Чапля на хвості приносить
і з хвостом забирає півдня.**

○

**Журавель відлітає — обід забирає,
журавель прилітає — обід приносить.**

○

Плиска прилітає — лід розганяє.

○

Після масниці крива колія.

○

У квітні сінники розчиняються.

○

**І квітень не з возом сіна
приїжджає.**

**У травні й сирота виносить плуг
на поле.**

○

**Як тільки ціп загупає, одразу
капуста починає звиватися
в головки.**

○

До серпня зріє, після серпня в'яне.

○

**Дощ — півголоду, а посуха цілий
голод робить.**

○

Вересень слухає погоду січня.

○

**Сухий березень, мокрий май, буде
ярина, мов гай.**

○

**Скільки перший сніг пролежить
днів, стільки буде взимку відлиг.**

○

Яка зима, таке й літо.

З М І С Т

- 5 Вступне слово
Надії Непорожньої
- 15 Єдність — могутність, дружбою
сильна
- 23 Без праці не зведеш палаців
- 51 Остерігайся чуми, бідувань
і панських піклувань
- 85 Без сонця немає тепла,
без любові — життя
- 103 Про добрі справи далеко чути
- 125 Погане вухо доброго слова
не слуха
- 161 Давня приказка не старіє

**ЛИТОВСКИЕ
ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ**
Сборник

Составитель и переводчик
Непорожняя
Надежда Александровна
Серия «Мудрость народная»

(На украинском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор *З. Г. Коваль*
Художник *Ю. І. Крига*
Художній редактор *В. В. Машков*
Технічний редактор *О. І. Дольницька*
Коректори *Л. Г. Лященко, Н. О. Маслова*

Виготовлено
на книжковій фабриці
«Жовтень» республіканського
виробничого об'єднання
«Поліграфкнига»,
Київ, вул. Артема, 23-а.

БФ 27640.

Здано на виробництво 16/IV 1975 р.

Підписано до друку 25/VI 1975 р.

Папір машинно-крейдяний.

Формат 70×108^{1/64}.

Фізичн. друк. арк. 3.

Умовн. друк. арк. 4,2.

Обліково-видавн. арк. 3,392.

Ціна 24 коп.

Замовл. 755. Тираж 50 000.

